Aliona DOSCA

PROBLEMATIZAREA ECHIVALENȚEI ÎN CADRUL TRADUCERII DE TEXTE JURIDICE

(STRATEGII ȘI PERSPECTIVE)

Structura actelor normative (legi, decrete, hotărâri, decizii etc.) este determinată de natura și conținutul textelor respective. În acest sens, o distincție valoroasă pentru traducător este acea dintre actele oficiale publice și cele private. Primului grup îi aparțin actele de judecată (sentințe judecătorești, avize de somații ș.a.), celui de-al doilea – actele notariale (contracte de căsătorie, contracte de vânzare-cumpărare a proprietăților funciare ș.a.) [5, p. 231].

În traducerea specializată echivalența este prioritară. Ea se referă la aceleași fenomene exprimate în două sau mai multe limbi. În mod teoretic, sunt posibile următoarele forme de echivalență, după principiul de formare a termenilor: *echivalență totală, echivalență parțială, echivalență in absentiae*.

De cele mai dese ori, pentru determinarea echivalenței, traducătorul recurge la două procedee:

1. concentrarea asupra echivalențelor *formale* (care „să păstreze sensul semantic al textului independent de context, în dauna valorii comunicative furnizate de acesta") [2, p. 25];

2. concentrarea asupra echivalențelor *funcționale* (care „să păstreze valoarea comunicativă pe care o dă contextul, în dauna sensului semantic independent de context") [*ibidem*].

În procesul de traducere, operăm cu:

– echivalente la nivelul cuvintelor (traducere literală);

– echivalente la nivelul înțelesului (traducere liberă).

Astfel, vom traduce din limba germană *Auswärtiges Amt (AA)* nu prin *oficiul / biroul / serviciul de relații externe* (traducere literală), ci prin *Ministerul Afacerilor Externe (MAE)*, ba chiar mai exact, în conformitate cu echivalentul funcțional al acestei instituții juridice, traducem fidel prin *Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova (MAE IE)*, noțiune inexistentă în limba / cultura-

BDD-A20626 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:59 UTC)

sursă juridică. La desemnarea fidelă a realităţii juridice sau politice a unei ţări poate servi calcul lingvistic. În cazul redării sensului pentru anumite fapte sau realităţi (*Realien*), termenul german *Bundespräsident* va dispune de o singură traducere funcţională în limba română, şi anume cea de *preşedinte federal*, în pofida faptului că Republica Moldova are un *preşedinte de ţară* sau *de stat*. Denumirile de organizaţii vor fi şi ele traduse funcţional. În perioada de după cel de-al doilea război mondial, de exemplu, în Germania de Vest se opera cu alte denumiri decât cele din Est: *Staatssicherheitsdienst (SSD)* în Republica Federală Germană şi *Ministerium für Staatssicherheit (Stasi)* în Republica Democrată Germană. La 1 aprilie 1956 este fondat pentru întreaga Germanie serviciul *Bundesnachrichtendienst (BND)*. Echivalentul funcţional pentru limba română din Republica Moldova este *Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova (SIS)*.

Liber vor fi traduse denumirile de profesii judecătoreşti. Pentru termenul românesc *grefier* (în dicţionare generale: *Urkundsbeamte*) sunt posibile două traduceri în limba germană; dacă traducem pentru autorităţile din Germania, vom utiliza *Gerichtsschreiber* (termen atestat în dicţionare de specialitate), iar pentru cele din Austria – *Schriftführer* (literal: *secretar de şedinţă*). În virtutea acestei ocurenţe s-a cristalizat următoarea ipoteză: un termen din limba-sursă va denota prin traducere aceeaşi situaţie juridică în spaţiile-ţintă glotice limitrofe prin intermediul unor entităţi terminologice heteromorfe şi fără pretenţia de a dezarmoniza conţinutul mesajului. Aducem în discuţie faptele de structură şi arhitectură a limbii (forme diferite pentru valori diferite, forme analoge pentru valori diferite, forme diferite pentru valori analoge), amintind de sinonimele geografice (topolectale) şi de coeziunea *sistem, normă* şi *tip lingvistic* în viziunea lui E. Coşeriu [4].

O problemă pentru traducători o constituie diferenţierile de traducere juridică la nivel de ţară. Să supunem traducerii germane îmbinarea românească *adeverinţa de celibat* (atestată oficial în România) şi *certificat de stare civilă* (atestată în Republica Moldova). Înţelegem că în ambele cazuri este vorba despre acelaşi act juridic, prin care se adevereşte faptul că o persoană este celibatară (în cazul unui bărbat) sau necăsătorită (în cazul unei femei) şi că ar fi aptă să încheie o căsătorie, neavând impedimente juridice sau de alt gen. Dar oare la nivel funcţional sunt ambele acte absolut identice?

Traducătorii din România găsesc adecvată traducerea acestei sintagme prin germanismul *Ledigkeitsbescheinigung*, cei din Republica Moldova traduc acelaşi termen în germană prin *Standesamtliches Zertifikat*. E la fel de interesant faptul că şi pe teritoriul germanofon (Germania, Austria, Elveţia) există aceste diferenţe lingvistice. În timp ce pentru Austria este valabilă traducerea de *Ledigkeitsbescheinigung*, pentru Germania ea îşi pierde funcţionalitatea, fiind suplinită prin termenul *Ehefähigkeitszeugnis*, ceea ce e mai aproape de termenii *Ehekonsens/Eheerlaubnis*.

De remarcat însă că nici în România nu se foloseşte întotdeauna aceeaşi formulă, *adeverinţa de celibat*. Într-un forum de discuţii din internet, intitulat „Behördenärger – Ledigkeitsbescheinigung" (înregistrat la 10.05.2004: http://www.siebenbuerger.de), acelaşi act se numeşte *certificat de aptitudine maritală*; tra-

BDD-A20626 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:59 UTC)

ducătorii de limbă franceză operează cu sintagma *declarație celibat domnișoare / declarație domni necăsătoriți* (http://www.amb-roumanie.fr/cons1_ro.html: servicii consulare, căsătorii); cei care traduc pentru Elveția: *certificat de capacitate matrimonială* (http://www.eda.admin.ch/bucharest_emb/); pentru Italia: *certificat de celibatar* sau *certificat care atestă statutul de celibatar* (http://www.ambitalia.ro/matrimoni_ro.html).

Așadar, în cazul dat, fiecare dintre țările străine pentru care se traduce dictează traducătorilor modul de transpunere și de selectare a terminologiei adecvate.

Un alt exemplu de acest fel. În Republica Moldova există un act juridic numit *cazierul judiciar*; în România, denumirea lui oficială este *certificat de cazier judiciar*. Și în acest caz ne confruntăm cu traduceri germane diverse: în Republica Moldova se va traduce prin *Führungszeugnis* sau *Strafregisterauszug* (depinde și de biroul de traducere), în România – la fel *Führungszeugnis*, dar și *Gerichtliches Führungszeugnis* (de ex. în Kronstadt-Brașov). În Austria și în Germania anterior se utilizau termenii *Leumundsnote/Führungs- oder Sittenzeugnis*, în perioada recentă, termenii în cauză au fost modificați prin *Strafregisterbescheinigung* sau *Strafregisterauskunft* (Begriffslexikon, www.help.gv.at./ Amtshelfer Online, www.wien.gv.at).

Impedimente creează echivalența falsă, prin care unitățile terminologice corespund sonor celor din limba-țintă, dar dispun de alte semnificații în context juridic: *Provision* – (com.) *provizion, comision, remiză*, și nu *provizie*.

Vom recurge la echivalența explicativă atunci când în limba-țintă nu există un singur lexem pentru a denumi unele realități juridice: *Anfechtung – contestare a validității unui act, atacare a unei hotărâri*.

Vorbim de echivalență concretă în cazul când termenii germani denotă semnificații diferite de cele din limba română: *Führungszeugnis – certificat de comportare, de conduită; certificat de bună purtare*. În limbajul specializat juridic românesc toate acestea au un singur corespondent: *cazier judiciar*.

O atenție deosebită se acordă traducerii denumirilor de instituții juridice, fiindcă în procesul de „transfer" se va apela, îndeosebi, nu la traducerea *ad-litteram*, ci la traducerea ce va denota sensul integral al termenului. Din germană, *Amtsgericht*, bunăoară, s-ar traduce, literalmente, în română, prin *Curtea oficială*; în română însă avem următoarea traducere conform dicționarului de specialitate: *Judecătorie de primă instanță / cu judecător unic / tribunal de sector,* cu toate că funcțiile ce le îndeplinește această instituție în Germania sau în Republica Moldova diferă.

Examinând două surse juridice, prima cu datare din 1997 [8] și a doua din 1974 [9], observăm următoarele corespondențe:

a) după sursa din 1997:

GERMANA (în Germania)	*FRANCEZA (în Franța)*
Amtsgericht	Tribunal d'instance
Landgericht	Tribunal de grande instance
Oberlandesgericht	Tribunal supérieur; Cour d'appel
Bundesgerichtshof	Cour de cassation

BDD-A20626 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:59 UTC)

b) după sursa din 1974:

GERMANA (în Germania)	*FRANCEZA (în Franța)*
Amtsgericht	Tribunal Cantonal
Landgericht	Tribunal Régional
Oberlandesgericht	Tribunal Régional Supérieur
Bundesgerichtshof	Cour Fédérale de Justice

Astfel, în timp ce în Republica Austria cauzele de judecată de importanță minoră ajung în prima instanță, în fața așa-numitelor *Bezirksgerichte*, în Germania aceeași instanță se numește *Amtsgerichte* (rom.: *Judecătorie de primă instanță/cu judecător unic*). Cine pierde în această etapă recurge la căi de atac și ajunge la *Landesgerichte*, în Austria (rom.: *Tribunal provincial de primă instanță*) și la *Landgerichte*, în Germania (rom.: *Tribunal al landului în Germania Federală*). Ultima instanță de judecată hotărăște *Oberster Gerichtshof / OGH* în Austria (rom.: *Curtea supremă de judecată*) și *Bundesgerichtshof / BGH* în Germania (rom.: *Tribunal federal*).

În pofida faptului că limba germană este vorbită, oficial, pe teritoriul Austriei și al Elveției, atestăm necorespunderi în terminologia sistemului de drept al fiecărui stat în parte. Aceasta se întâmplă deoarece orice stat are dreptul la libera alegere a denumirilor oficiale pentru instituțiile sale, în conformitate cu funcțiile juridice ale acestor instituții, dar și cu trăsăturile lingvistice pe care le prezintă termenii selectați.

Chiar atunci când limbajele juridice utilizate sunt identice, sistemele juridice deviază, mai mult sau mai puțin, unul față de altul[1].

Un exemplu elocvent va demonstra acest fapt [10, p. 226]: (I) germ. *Mord* (rom. *omor, ucidere, asasinat, crimă*) și oland. *moord,* (II) la fel și germ. *Totschlag* (rom. *omor prin lovire*) și oland. *doodslag* sunt definite diferit. Astfel, în germană *Mord* implică anumite motive și procedeul omorului (§ 211, alineat 2, Cod de Legi Penale) [3], pe când în olandeză *moord* nu desemnează nici motive și nici mod de ucidere, ci intenția de omor (omor cu premeditare) și planificarea de omor anticipată (articol 287, Cod de Legi Penale al Olandei) [7].

Instituțiile naționale jurisdicționale și regulile de procedură de asemenea nu sunt întotdeauna congruente sau comparative cu cele ale altor țări. De exemplu, prima instanță de judecată a unui stat federal american este desemnată drept *Superior Court* (*Curte Supremă*) sau *Circuit Court* [10, p. 226], care corespunde doar Curții de judecată federală din Germania (*Landgericht*), și, de cele mai dese ori, se traduce în germană prin *Gericht* (Curte de judecată / Tribunal). Sunt atestate însă și alte traduceri: pentru cuvântul german *Landgericht* – americanismul *Regional Court*; pentru germ. *Amtsgericht* – amer. *Local Court* sau *Municipal Court*, brit. (engl.) *County Court* (= germ. *Verwaltungsbezirk*). Prezentând acest cadru, îl citățm pe R. Stolze: „Das am. *County Court* wiederum ist ein einzelstaatliches Kreisgericht als Berufungsinstanz der *Municipal Courts*" [11, p. 183].

În astfel de situații traducătorul trebuie să țină cont de faptul că:

BDD-A20626 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:59 UTC)

- este vorba de o altă cultură lingvistică;
- este vorba de o altă cultură juridică.

Concluzionând, vom afirma că principiul „corectitudinii" își poate îndeplini funcția doar relativ; traducătorul va încerca să evite, pe cât e posibil, controversele și confuziile în domeniul limbajului juridic și administrativ. Considerăm că este absolut necesară o colaborare fructuoasă între traducător și specialistul jurist, adică o consultanță adecvată obținută pe lângă o persoană competentă (dilemă pe larg dezbătută de traducători și terminologi), conlucrarea cu experți din domeniul jurisprudențial (juriști, avocați, procurori, criminaliști, notari etc.) întru validarea, de către aceștia, a termenilor aleși sau propuși de terminolog sau de traducător[2].

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. R. Arntz, F. Mayer, *Vergleichende Rechtsterminologie und Sprachdatenverarbeitung – das Beispiel Südtirol*. In: Lauer, A. et al. (Hrsg.), 1996. Übersetzungswissenschaft im Umbruch. Festschrift für Wolfram Wilss zum 70. Geburtstag. Tübingen, Narr, 1996, S. 117-129.

2. Roger T. Bell, *Teoria și practica traducerii*. Traducere de Gazi C. București, Polirom, 2000, 311 p.

3. BGHR StGB § 211, Abs. 2. *Mord aus niedrigen Beweggründen, Deutschland*. BGH. Urteil vom 19. Oktober 2001, Az.: 2 StR 259/01/Vorinstanz, LG, Bonn, 2001.

4. E. Coșeriu, *Lecții de lingvistică generală*, Chișinău, Editura ARC, 1981/2000, 302 p.

5. E. W. Kl. Fleck, *Urkundenübersetzung*, 1999. In: Snell-Hornby, M. et al. (Hrsg.). Handbuch Translation. 2. verbesserte Auflage (unver. Nachdruck der 2. Auflage 1999). Tübingen, Stauffenburg Verlag, 2005, S. 230-234.

6. Gérard-René de Groot, *Recht, Rechtssprache und Rechtssystem. Betrachtungen über die Problematik der Übersetzung juristischer Texte.* In: Office des publications officielles des Communautés européennes (Hrsg.), 1992. Terminologie et Traduction. Bruxelles, Luxembourg, Commission des Communautés Européennes, 1992, S. 279-316.

7. NL StGB Art. 287. *Totschlag – Niederlande.* Wet van 3 maart 1881, Stb. 35 – Auszug, Hans-Joseph Scholten, M. A. Aus: Dokumentation/Gesetzliche Bestimmungen, S. 471. (http://www.iuscrim.mpg.de/verlag/online/Band_S25/14-Niederl.pdf).

8. G. Potonnier (ed.). *Wörterbuch für Wirtschaft, Recht und Handel (Deutsch-Französisch).* 3. Auflage. – Wiesbaden: Brandstetter, 1997.

9. Papier *Einheitliche Übersetzung deutscher Gerichtsbezeichnungen in die englische, französische und spanische Sprache*. – Auswärtiges Amt, 1974.

10. K. L. Sigrid, *Gerichtsurteile*, 1999. In: Snell-Hornby, M. et al. (Hrsg.). Handbuch Translation. 2. verbesserte Auflage (unver. Nachdruck der 2. Auflage 1999). Tübingen, Stauffenburg Verlag, 2005, S. 225-228.

11. R. Stolze, *Hermeneutisches Übersetzen. Linguistische Kategorien des Verstehens und Formulierens beim Übersetzen,* Tübingen, Narr, 1992, 388 S.

NOTE

[1] Sisteme juridice strâns înrudite sunt, de exemplu, dreptul civil în Danemarca și Norvegia, precum și cele din Franța și Spania.

[2] Comisia Europeană a creat deja un program special INTERVAL, Interlinguistic Terminology Validation, dedicat validării resurselor terminologice juridice.

BDD-A20626 © 2008 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:59 UTC)